

ארוחת ערב במסטיה המושלגת
על רקע צריחי האבן העתיקים

כדי להכיר את גיאורגיה צריך להכיר לא רק את נופיה הנפלאים אלא גם את תרבות האירוח רחב הלב ושל תושביה

גיאורגיה מארחת

מאת עידית אלנתן | צילום: אדי גרלד

א

רוחת ערב במסטיה (Mestia), צפון-מערב גיאורגיה. אנחנו יושבים במרפסת פתוחה מחופה דק עץ. מכל עבר ניבטות פסגות הרים מושלגות, מדרונות מיוערים בצפיפות יורדים אל נהר רחב ידיים ששוצף מתחתינו, וצריחים עתיקים מהמאה ה-12 מתנשאים ממול לצד בתי אבן נמוכים. האוויר קריר ויבש, אבל האווירה חמה ולבבית. השולחן גדוש במגוון מסחר של מטעמים – בשר עגל עם תפוחי אדמה בקדרה, ירקות חיים מתובלים במלח סוואנטי (תערובת תבלינים מקומית), פרוסות של גבינת סולגוני, פטריות בקדרה, חצילים ותרד מגולגלים בפסטו של אגוזים טחונים וירק, מרק שעועית בכלי חרס, כמה וכמה סוגים של לחם, צלחות עמוסות במאפה קופטארי ממולא בשר ועוד ועוד. עוברות כמה שעות והמנות לא מפסיקות לזרום.

הכוסיות שלנו מתמלאות שוב ושוב בצ'צה, הגרסה הגיאורגית לגראפה. עשרות אחוזי האלכוהול של המשיקה אחראים לבידור ולמצב הרוח הטוב בסעודות ובחיים הגיאורגיים בכלל. כמיטב המסורת, כל הרמת כוסיות מלי ווה בברכות מפיו של נושא הברכה הקרוי כאן "תמאדה", והן כוללות מילות תודה ותובנות על החיים, שפוחות את הלבבות ומחממות אותם היטב.

האווירה חברית, משפחתית ממש, ותור הברכות לא פוסח עלינו. כשמיניע תורו של הצלם אדי גרלד הוא מודה למארחים שלנו על הטיול הנפלא ואז מוסיף בדרמטיות, "ותודה להורים שלכם על שהביאו אתכם לעולם כי בזכותם אנחנו נהנים איתכם כל כך!" המילים האלה מצליחות להפתיע את הסועדים המקומיים. "ככה מברך גיאורגי אמיתי!" מתלהבת סופו, המדריכה שלנו, בת 28. "הפכנו אתכם לגיאורגים!" ואנחנו, שבאותו רגע מרגישים כה מחוברים למקום הזה, מקבלים את הפיכתנו לגרוינים כמחמאה גדולה.

תרבות בצלחת אישית

חמישה ימים לפני כן יצאנו לטיול לכיוון צפון גיאורגיה בין קזבגי (Kazbegi) לסוואנטי (Svaneti), "שני כוכבי הקווקז בגיאורגיה", כהגדרתה של אירמה קזר. מצאנו את עצמנו בחגיגה בלתי פוסקת של אוכל משובח, שנזלל לצד נופים יפהפיים בחברת אנשים בעלי תרבות אירוח מעריצת השראה, אשר גילו גם יופי פנימי יוצא דופן. "עכשיו את מבינה למה אני רוצה כל כך שאנשים יגיעו לגיאורגיה?" שואלת אותי אירמה בעניינים נוצצות בשיחת נפש ארוכה שנמי שכה אל תוך שעות הלילה. אירמה, בת 48, שפיקודי טורית שעלתה מגיאורגיה בגיל חמש, לקחה על עצמה שליחות – "להביא את הארץ הזאת בצלחת אישית

מפגש נהרות לצד מנזר ג'וזארי במצחטה

■ בעמוד ממול למעלה: תמונות המציגות את נופי גיאורגיה בשוק הפשפשים בטביליסי. למטה: רקדני פולקלור לובשים תלבושת מסורתית לקראת הופעה במסעדה

לכמה שיותר ישראלים, כפי שהיא מתארת. "אנשים מכירים את החצ'פורי, הנופים ושפע של סטיגמות, ואני רוצה שהם יכירו את גיאורגיה האמיתית – את התרבות, את האוכל, את העם, את המורשת שמועברת מדור לדור, את ההיסטוריה המפוארת." את החזון הזה תרגמה אירמה לטיולים שהיא מוציאה לגיאורגיה, אשר בהם היא מנסה להעביר את התרבות שעל כרכיה התחנכה בכמה שיותר חוויות קולינריות ואחרות.

ניסיון לחבר את הישראלים למהות האמיתית של מדינת הקווקז הזאת נעשה גם לפני עשור כמעט על ידי שגריר גיאורגיה בישראל דאז, לאשה ז'וניה, שיצא בקריאה ליש ראלים להפסיק לקרוא לארצו בשם הרוסי "גרוזיה" ולחזור לשמה ההיסטורי הנהוג ברוב מדינות העולם, גיאורגיה (אף שבשפה המקומית קוראים לה סקרטוולו, Sakartvelo). ההתעקשות על השם נראית לכאורה כמהלך קוסמטי, אך כשמכירים מעט את הארץ הזאת מבינים יותר ויותר את ההיגיון שעומד מאחוריו.

ההיסטוריה הגיאורגית מתפרשת על פני 3,000 שנים, והגיאורגים גאים מאוד במסורת שמקושרים אליה גיבורים מן המיתולוגיה היוונית כמו יאסון ומדיאה, בתעשיית היין המקומית העתיקה, במיקומה החשוב של הארץ על דרך המשי, באלף־בית הייחודי, וגם בהיותה מהארצות הראשונות שאימצו את הנצרות. הגיאורגים היו בעלי נוכחות חזקה גם בירושלים בין המאה ה-11 ל-17, ומנזר המצלבה, שבו התגורר תקופה ארוכה המשורר הלאומי הגיאורגי שותא רי־סטוולי, הוא שריר לתקופה זו. או למי שעדיין תוהה מדוע ביום בהיר אחד הפכה גרוזיה להיות גיאורגיה, הסיבה היא שהשם הזה מחבר את האנשים להיסטוריה שלהם, בדיוק כמו שהשם "ישראל" מחבר אותנו להיסטוריה שלנו. וכשלו־מדיים על העבר המפואר, לומדים להסתכל אחרת גם על ההווה.

תמיד מרושתיים

וההווה גדוש בהפתעות. כבר במפגש עם טביליסי הברירה, שבה התחלנו את הטיול, היינו מופתעים מהפער הגדול בין מה שחשבנו שאנחנו יודעים על גיאורגיה ובין מה שראינו וחוונו בפועל. העיר היפהפיה משלבת בין ישן לחדש, וההשפעות של הכובשים הרבים שלה במהלך ההיסטוריה, וגם בתקופה הסובייטית, באות לידי ביטוי בארכיטקטורה מגוונת.

האווירה בשרדותיה הרחבות היא של בירה אירופית לגמרי. את העיר חוצה נהר המטקווארי (Mtkvari) הארוך והרחב, או קורה (Kura) בשמו הלא גיאורגי, הזורם מטור־קיה לאזרבייג'ן. ברחוב שרדין (Chardin) שבעיר העתיקה, חיי הלילה שוקקים במבליים מקומיים ובתיירים שמגיעים מכל רחבי האזור, בעיקר רוסים, פולנים, טורקים וארמנים. צלילית המוארת של מצודת נריקלה (Narikala) העתיקה משמשת תפאורה מרהיבה לעיר.

זה כמה שנים שטביליסי כולה מרושתת באינטרנט אלחוטי חינם – דוגמה קטנה לפיתוח המסיבי שהנהיג בגיאורגיה מיכאיל סקאשווילי, הנשיא הקודם הפררמעי־רבי. סקאשווילי, שעלה לשלטון ב-2004, לאחר מהפכת הוורדים שהדיחה את שוורדנוזה מהשלטון, הכניס את ארצו

האוכל הגיאורגי העשיר
מתובל בעשבי תיבול ובאגוזים.
בתמונות בכיוון השעון
משמאל: **מרק שעועית** מוגש
בכלי חרס ומעליו צ'אדי, לחם
מקמח תירס; **דפי גבינת**
טולגוני ממולאים בגבינה
ווענע; **צ'ורצ'חלה**, הממתק
הלאומי; **סנדת בישול** ללימוד
הכנת חינקלי וחצ'פורי;
למטה: **ציאלה מרגולני**
מרוצה מארוחה מהירה
שהכינה בביתה שבכפר
העתיק אושגולי

■ בעמוד ממול: **ערמות קמח**
שנמכר במשקל ומנופה
במקום בשוק בקוטאסי

לתזוית מסחררת של רפורמות ושיפוצים לעידוד העסקים והתיירות. בניינים חדשניים נראים כיום מכל עבר בעיר – הבניינים השקופים של הממשל והמשרדה, שנועדו להי דגיש שקיפות, גשר הזכויות היפהפה שעובר מעל הנהר ועוד. כמו ג'וליאני הניו יורקי בזמנו, גם סקאשווילי נקט במדיניות של אפס סובלנות כלפי עבריינות, והתוצאה היא שרמת הפשיעה בעיר ובכלל ירדה פלאים. כל אלה נותי רו בעינם גם לאחר שסקאשווילי עצמו הודח לאחר כהונה שנייה בעייתית.

הגיאורגים אינם סובלניים כלפי מי שבה להרע להם, וכשמביטים לעבר פסל "אמא גיאורגיה" החולש על העיר, אפשר ללמוד על הערכים המנחים אותם. האמא העוצמתית מחזיקה בידה האחת כד יין ובאחרת חרב, לאמור, מי שפניו למלחמה – החרב תמיד שלופה, ומי שפניו לשלום – יזכה ביון, באירוח טוב כמיטב המסורת הגיאורגית.

הטיפים של אירמה

מי שנוסע להרים חייב להיעזר במדריך ובנהג. לתרמילים שיוצאים לטרקים מומלץ לקחת מספרי טלפון של השגרירות, בתי חולים בסביבה וישראלים אחרים שמגשתם, ולהיות בקשר עם חב"ד ובית הכנסת בטביליסי.

גיאורגיה לא מחזירים מנות. הזמנתם – שילמתם. לכן יש להקפיד לשאול מה מרכיבי המנה (צמחוני/עם בשר/חלב וכו') כדי לחסוך עוגמת נפש אחר כך.

צורת הכנת הבקר כאן שונה מאשר בישראל, לכן הבשר יבש. מומלץ להזמין בשר עגל או כבש.

להתכוננים שהות בגיאורגיה של יותר משבוע מומלץ לקנות כרטיס sim מקומי, הכולל שיחות ואינטרנט, ומאפשר גלישה לאורך כל הדרך (כ־30 לארי לחודש, כ־60 שקלים). אפשר לרכוש בשדה התעופה או בטביליסי.

דריכה והנהג שלנו, ונו, בן 34. שניהם יוצאים עם בני זוג קבועים כבר פרקי זמן ממושכים, אבל על מגורים משותי פים לפני החתונה אין מה לדבר.

מהאתנחתא ההיסטורית במצחטה אנחנו ממשיכים למלון מרקו פולו (Marco Polo) שבעיירת הסקי גודאורי (Gudauri), להמשך החגיגה הקולינרית. כאן מחכה לנו סנדת בישול, שבה אנחנו לומדים להכין חצ'פורי, מאפה הבצק והגבינה המוגש בכל ארוחה כמעט, וחינקלי, כופי תאות בצק בצורת שקיקי כסף, ממולאות בשר קצוץ. באזור קובגי, לרברי אירמה, החינקלי הוא בין הטובים ביותר. השי פית מדגימה לנו כיצד מקפלים את בצק החינקלי – 19 קי פולים על פי הפרוטוקול הגיאורגי. אני נלהבת לנסות, אך מה שנראה פשוט בידיים המיומנות שלה מתגלה כמשימה לא קלה. החינקלי שלי יוצא עקום לגמרי. "את לא עוברת לשלב הבא," אומר לי אדי הצלם ומסלק אותנו מהפריים.

את החצ'פורי והחינקלי שהכנו בסדנה ועוד אלף ואחת מנות נוספות אנחנו אוכלים אחר כך בארוחת ערב עתי רת יין. על פי מחקרים, תרבות היין החלה בגיאורגיה לפני יותר מ־7,000 שנים. הגיאורגים טוענים שייצור היין בעצם החל בארצם, ומתוך 4,000 זנים של ענבים בעולם 500 הם זנים גיאורגיים. לפי המנהג, ראש השולחן מברך את הסו עדים ושותה את היין בקרן שור או בקרן העשויה חמר. עדות למנהג עתיק יומין זה נמצאה בפסל ברונזה מהמאה השביעית לפני הספירה שהתגלה במערב גיאורגיה, והעתק שלו מוצב במרכז טביליסי.

ידידות ובדידות

אנחנו ממשיכים להצפין לקובקי בדרך הצבאית שנסי ללה על ידי הרוסים על נתיב עפר עתיק, ומטפסים בדרכים ההרריות בין נופים פראיים. זהו סוף החורף, חלק מההרים עדיין מושלגים ואילו אחרים כבר מגלים פנים ירוקות להי פליא. מי הפשרת שלגים מהחורף זורמים בכל מקום ויוצי רים מפלים שרק אנחנו, ישראלים צמאים, מתרגשים מהם. על מדרונות ההרים כבשים מלחכות עשב, והפרות עורכות טיולים מסוכנים על הכביש.

אנחנו מגיעים ל"אנדרטת הידידות", אנדרטה צבעונית אדירת ממדים שנבנתה על ראש הר בשנת 1983, במלאות 200 שנים להסכם בין הגיאורגים לרוסים, שעשה את הממלכה הגיאורגית לבת חסות של רוסיה. גיאורגים רבים נרתעים מהאתר הזה ומרוסיה בכלל. ידידות? לא כשכובי שים אותך. הגיאורגים שבעו מרורים מהמעצמה שמצפון. המכה האחרונה שניחתה עליהם הייתה בעקבות מבצע כושל של גיאורגיה לכיבוש החבל הברלני של דרום אוסי טיה ב־2008. המבצע גרם לפלישה רוסית בשטחי גיאורגיה עצמה והסתיים בסופו של דבר בהכרזתה של רוסיה על דרום אוסטיה ואבחזיה מדינות עצמאיות.

ונו הנהג, קצין במשמר הגבול לשעבר שהשתתף בשתי המלחמות האחרונות, יודע שיקרא לשירות במלחמה הבאה. עכשיו הוא נלחם רק בדרכים הקשות, אך לא מתרגש יותר מדי. "בקובקי עושים שיעורי נהיגה בדרכים כאלה," הוא צוחק. מרחוק אנחנו מבחינים בין ההרים בצללית של טירה מהאגדות החולשת על גבעה, כשהר קובקי המושלג (5,033

בכל מקום חותכים לנו פיסות מהצ'ורצ'חלה, הממתק הלאומי, מציעים לנו לטעום מסוגי לדר שונים, מחייכים מברכים אותנו שיהיה שלום בישראל, שמחים להצטלם, שמחים שהגענו

כת צובעת את היערות בכל צבעי הקשת והמראה מרהיב במיוחד. קעת סוסים דוהרים בצדי הרכים, פרות רועות, מפלים שוצפים מהמדרונות, אינספור נהרות ונחלים זורים מים מכל עבר. מים, מים ועוד מים.

אומרים שכאן חיים הגיאורגים האמיתיים, אלה שמעור לם לא נכבשו ולא התערבבו עם עמים אחרים. ואכן, הם נראים אחרת – גבוהים, חסונים ובהירי עיניים. באזור זה נבנו ליד כל אחד מהבתים מגדלי אבן, ששימשו מקלט מפני אויבים ולאגירת מזון. וכאן הגודל כן קובע – ככל שהמשפחה הייתה חזקה, רחבה ואמידה יותר, כך המגדל היה גבוה יותר.

אחד הטרקים המומלצים באזור הוא ממסטיה למרומי אושגולי (Ushguli), כפר מימי הביניים בסוואנטי, שיש בו מעין מוזיאון פתוח של מגדלי הגנה מהמאה התשיעית ומהמאה ה-12, שהוכרוזו אתרי מורשת עולמית של אונסקו. טוענים כאן כי אושגולי הוא הכפר המיושב הגבוה ביותר באירופה (כרום של יותר מ-2,200 מטרים). הכפר הוא גם מוזיאון חי, המציג דרך חיים שהשתמרה מאות שנים באזור המבודד, הנידה והקשוח הזה הצופה אל הר שחארה (Shkhara), ההר הגבוה ביותר בגיאורגיה (5,068 מטרים). הכל כאן עדיין מושלג, ואנחנו מגיעים ברכב השטח שלנו בדרך לא סלולה על אינספור מהמורות – 40 קילומטרים ביותר משעתיים. רוב החורף הדרך הזאת סגורה, אין יוצא ואין בא. אך המראה המצפיה לנו בסיומה שווה הכל. אני חנו מתארחים בביתה הצבוע ורוד עליו של אישה ששמה ציאלה מרגולני, שלא ציפתה לאורחים לצהריים אך מיד מתקתקת ארוחה קלה על תנור הפחמים שלה.

עכשיו הגיעה העת לחזור את כל הדרך בחזרה לטביליסי. על רקע הנופים הנפלאים סופו שרה בקולה הנעים את השיר "ג'ורג'יה" של ריי צ'רלס. "הדרכים מובילות בחזרה אליך", אומרות מילות השיר. ואני מצטרפת לסופו. אין לי ספק. אני עוד אשוב לכאן.

הכותבת הייתה אורחת של טיולי אירמה קזר
www.irmakazar.co.il, משרד התיירות הגיאורגי GNTA,
Georgian Airways ושגרירות גיאורגיה

מטרים) המתנשא מאחוריה מעניק לה תפאורה דרמטית במיוחד. זוהי כנסיית גרגטי טריניטי (Gergety Trinity), כנסיית השילוש הקדוש, שהוקמה לפני 600 שנים. הכי נסייה הבנויה מאבני בזלת שחורות ניצבת כאן בכדידות מזהרת. הנופים ההרריים עוצרי נשימה. אנחנו נכנסים לבקר ולצלם ומעלים לפייסבוק. שיקנאו.

שיעור בהכנסת אורחים

כיוון הנסיעה שלנו פונה מערבה. אחרי עצירות בבורג'ומי (Borjomi), אתר נופש ירוק שבו מפיקים מים מינרליים טבעיים בעלי סגולות ריפוי (מים מינרליים מר גזים מהמקום משווקים גם בישראל), ובעיירת הסקי בקור ריאני (Bakuriani), אנחנו ממשיכים לקוטאסי (Kutaisi), העיר השנייה בגודלה בגיאורגיה. הנשיא לשעבר, סקא-שווילי, העביר לכאן את משרדי הממשל מטביליסי כדי לפתח את האזור וגם כדי להפגין נוכחות קרוב לאבחזיה. אנחנו מסתובבים ברחובות שעדיין יש בהם חנויות סרביטיות למראה, בנייני רכבת מוכרים הצבועים כאן בצבעים עליוזים, ומכוניות לאדה הנוסעות לצד דגמים חדשים. אנשים המפלסים את דרכם בינינו עושים שימוש במגע יד אסרטיבי. שוק הירקות הצבועני שוקק חיים. דוכנים רבים של עשבי תיבול, סלקים דקי שורש, שזיפים קטנטנים שנראים כמו זיתים, בצלים מינאטוריים, מטאטאים מקש, ערמות קמח הנמכרות במשקל, אגוזי מלך משלל סוגים ועוד ועוד דוכנים מציגים שפע בלתי נדלה.

"תירס, אורז", צועקת לנו מישהי בעברית. אדי מצלם אותה, והיא אורזת לנו תבלינים ומבקשת לתת לנו אותם במתנה. כישראלית אני מניחה שזו רק אסטרטגיה מתוחכמת להוציא מאיתנו כסף ומיד שולפת ארנק כדי לשלם, אך היא דוחה את הכסף בתוקף. "מה זה, הלוואה למדינה?" היא שואלת בצניניות בחיור, ואנחנו מקבלים עוד שיעור על מסורת הכנסת האורחים רחבת הלב והיד של הגיאורגים. אירמה קונה לנו לחם שוטי מוארך וגבינת סולגוני טרייה ואנחנו זוללים אותם בשוק, ארוחה קלה כמנהג המי קום. בכל מקום חותכים לנו פיסות מהצ'ורצ'חלה, הממתק הלאומי שעשוי מאגוזים טבולים ברפפת ענבים מתוקים מיובשת, מציעים לנו לטעום מסוגי לדר שונים, שהוכנו מהפירות הרבים הגדלים כאן, מחייכים, מברכים אותנו שיהיה שלום בישראל, שמחים להצטלם, שמחים שהגענו. גם אנחנו שמחים שהגענו.

מערכה מהעיר נמצאת צחלטובו (Tskaltubo), עיירת נופש סובייטית ירוקה ויפה להפליא שבה נהג סטלין לני פוש, אולי בין מעשה נפשע אחד לאחר. אנחנו תוהים מה היחס כאן לעריץ שהולידה אמה גיאורגיה. "סבתא שלי אהבה אותו, ההורים שלי לא סבלו אותו ולדור שלי לא ממש אכפת", מסכמת סופו במשיכת כתפיים.

הגיאורגים האמיתיים

במסטיה, השוכנת באזור סוואנטי בקווקז הגבוה, חייתה בימי הביניים המלכה תמר, הנערצת כאן עד היום. תקור פת שלטונה נחשבת תור הזהב של גיאורגיה. הדרך למקום מיוערת וירוקה להפליא. בסתיו, מספרת אירמה, השלי-

